

Andreea TABACU

DREPT PROCESUAL CIVIL

Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență
– Curs universitar –

Andreea TABACU

DREPT PROCESUAL CIVIL

Legislație internă și internațională. Doctrină și jurisprudență

– Curs universitar –

Universul Juridic

București

-2015-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2015, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI COMERCIALIZAT
DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TABACU, ANDREEA

**Drept procesual civil : legislație internă și internațională : doctrină
și jurisprudență / Andreea Tabacu. - București : Universul Juridic, 2015**

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-751-7

347(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Partea I
PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL CA RAMURĂ DE DREPT

Secțiunea I

Noțiuni generale despre dreptul procesual civil

§1. NOȚIUNEA DE DREPT PROCESUAL CIVIL

1. Prezentare generală

Pacea socială este determinată și organizată de norma juridică. Hegel considera că „prin faptul că dreptul se instituie și că el este cunoscut se înlătură tot accidentalul simțirii, al opiniei subiective, forma răzbunării, a milei, a egoismului și numai astfel își dobândește dreptul determinația sa adevărată și ajunge la cinstea ce i se cuvine” (Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, 1969, p. 241).

Norma substanțială sau materială și norma procesuală se completează formând cadrul juridic general pentru buna desfășurare a relațiilor sociale.

Ce este dreptul civil fără dreptul procesual civil? Un ansamblu de norme menit să disciplineze relațiile sociale, prin oferirea unui model de conduită, care rămâne neîmplinit uneori din cauze dependente de voința subiecților de drept.

Dreptul civil nu are eficiență fără ***dreptul procesual civil*** în cazurile în care subiecții de drept nu respectă dispozițiile sale reglementare. Faptul instituirii și cunoașterii dreptului nu trebuie să conducă imediat la concluzia că acesta va fi întocmai respectat. În lumea raporturilor private, omul „greșește” involuntar sau dimpotrivă, are atitudini conforme sau contrare dreptului după cum consideră că i se realizează propriul interes. Respectul normei se poate datora fie convingerii subiecților de drept că norma le este potrivită și avantajoasă, fie temerii insuflată de aplicarea sancțiunii. Așadar, încălcarea normei de drept substanțial poate avea drept cauză, pe de o parte, credința destinatarului normei constând în inutilitatea acesteia sau în in Justiția pe care i-o produce respectarea acesteia, iar pe de altă parte, înlăturarea subiectivă a temerii pentru sancțiunea de aplicat.

Dreptul subiectiv civil este definit ca posibilitatea titularului de a avea o anumită conduită, de a pretinde o conduită corespunzătoare subiectului pasiv, constând în „a da”, „a face” sau „a nu face”, iar în caz de nevoie, de a apela la forța coercitivă a statului (Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, 2005, p. 67; Ungureanu, Munteanu, *Drept civil. Partea generală*, 2013, pp. 107-108; Chelaru, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 58; Beleiu, *Drept civil român, Introducere în dreptul civil. Subiecții de dreptul civil*, pp. 73 și 74; Boroi, *Drept civil. Teoria generală*, p. 56).

Când titularul nu-și poate exercita dreptul absolut în toate prerogativele sale, deoarece un terț îl împiedică să o facă, sau când titularul dreptului relativ nu-și poate realiza creanța pentru că subiectul pasiv abordează o conduită contrară dreptului, trebuie să existe un

remediu, o soluție care să ducă la realizarea conținutului raportului juridic respectiv. În această situație, în raport cu conținutul definiției anterioare se poate susține că titularul dreptului subiectiv civil se află în „caz” (stare) de nevoie, astfel că are deschis apelul la forța coercitivă a statului. Acest aspect a fost relevat plastic în literatura de specialitate prin utilizarea noțiunilor metaforice de „ordine de pace” și „ordine de război”, arătându-se că atunci când „ordinea de pace” este afectată de atitudinea contrară dreptului subiectiv ea devine o „ordine de război” (Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 9), impunându-se apelul la forța coercitivă prin aplicarea normei procesuale.

S-a arătat în doctrină că „dreptul procesual reprezintă cealaltă față a dreptului material” (civil), constituind aspectul său sancționator (Stoenescu, Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, 1983, p. 39). Pe de altă parte și dreptul procesual ar fi de neconceput fără existența unui drept material pe care să-l apere și să-l valorifice (Ciobanu, *Drept procesual civil*, vol. I, 1986, p. 11).

Dat fiind raportul între dreptul substanțial și dreptul procesual, devine importantă determinarea conținutului acestuia din urmă, deoarece posibilitatea de a apela la forța statală pentru asigurarea protecției dreptului subiectiv nu se referă numai la obținerea unei hotărâri judecătorești, ci și la punerea acesteia în aplicare. Atâta timp cât încălcarea dreptului subiectiv se produce ca urmare a faptului că autorul încălcării nu se teme de sancțiunea care poate interveni, este cert că după obținerea unui act jurisdicțional care să-l oblighe la conduita corectă sau să-l sancționeze, atitudinea sa poate fi pe mai departe determinată de simpla sa voință, astfel că se impune organizarea unui ansamblu de norme care să asigure și executarea hotărârilor obținute, tot prin intermediul forței publice, statale.

Așadar, dreptul procesual civil cuprinde normele juridice care reglementează organizarea și desfășurarea activității de soluționare a pricinilor referitoare la drepturi subiective civile și la situațiile juridice ocrotite de lege, precum și la executarea silită a titlurilor executorii.

Literatura de specialitate a prezentat de-a lungul timpului o serie de definiții ale dreptului procesual civil ca ramură de drept (Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, vol. I, 1932, p. 5 și urm.; Boroi, Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, 1996, p. 6; Măgurean, *Drept procesual civil*, 2004, p. 7; Dănilă, Roșu, *Drept procesual civil*, 2004, p. 1; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2007, p. 4; Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2010, p. 13; Tăbărcă, *Drept procesual civil*, vol. I, 2008, p. 9; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Noul Cod de procedură civilă, 2013, pp. 90-92; Tăbărcă, *Drept procesual civil*, 2013, p. 8; Ciobanu, Briciu, Dinu, *Drept procesual civil, drept execuțional civil, arbitraj, drept notarial, curs de bază pentru licență și masterat, seminare și examene*, 2013, p. 58), însă dintre acestea o reținem pe aceea conform căreia dreptul procesual civil reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată de către instanțele judecătorești a pricinilor privitoare la drepturi civile ori la interese legitime care se pot realiza numai pe calea justiției, precum și modul de executare silită a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii (Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, 1996, p. 158).

Definiția aduce în discuție câteva noțiuni care trebuie analizate. Astfel, pricinile sunt privitoare la **drepturi civile** (subiective – n.n.) ori la interese legitime (situații juridice ocrotite).

Noțiunea de **drepturi civile** cuprinde nu numai drepturile subiective civile consacrate de normele de drept civil, care se raportează și la relațiile de familie, comerciale etc., ci și la cele prevăzute de dreptul muncii, de dreptul proprietății intelectuale etc.

Noțiunea de „drept civil” a fost extinsă prin intrarea în vigoare a noului Cod civil, la 1 octombrie 2011, art. 2 și 3 din cod prevăzând că acesta reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil, dar se aplică totodată raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil, profesioniștii fiind toți cei care exploatează o întreprindere (comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege – art. 8 din Legea nr. 71/2012; (Cârpenaru, *Dreptul comercial în condițiile noului Cod civil*, în CJ nr. 10/2010, p. 546).

În același timp, art. 2 NCPC arată că dispozițiile Codului de procedură civilă sunt dispoziții de drept comun în materie civilă, astfel că ele se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

În forma anterioară adoptării Legii nr. 76/2012, de punere în aplicare a NCPC, codul definea materia civilă prin orice raporturi de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale, fiind astfel cert că noțiunea de *civil* înțelege de cod este mult mai largă din punct de vedere procesual, regulile codului urmând să se aplice și unor raporturi care substanțial nu aparțin dreptului civil (Leș, *Noul Cod de procedură civilă, Comentariu pe articole*, vol. I, *Articolele 1-449*, 2011, p. 5).

Pentru a evita însă orice controverse care ar fi putut deriva din utilizarea noțiunii de „drept public”, forma finală a codului nu se mai referă expres la aceasta, dar arată expres că aceeași procedură se va aplica și în materii (care nu țin de dreptul privat – n.n.) și pentru care legea specială nu cuprinde reglementări aparte, cum este cazul dreptului administrativ, supus aceleiași proceduri civile, în completarea dispozițiilor Legii nr. 554/2004 (Tabacu, *Procedura contenciosului administrativ și noul Cod de procedură*, RTSA nr. 2 (29) decembrie 2011, p 200; ÎCCJ, S. cont. adm. și fisc., dec. nr. 2558 din 14 mai 2010, în RRDJ nr. 2/2010, pp. 118-124).

Interesul legitim definește situația socială care nu se poate realiza decât pe calea justiției; deși ea nu are o reglementare substanțială pentru a fi considerată ca drept subiectiv, se aseamănă foarte mult cu acesta, bazându-se uneori chiar pe aparență: posesia ca stare de fapt, interese nesuținute de un drept subiectiv (în procedura necontencioasă), sau dreptul nu este încă exigibil, încuviințarea unor situații noi (adopția) etc.

Totodată definiția menționează pe lângă hotărârile judecătorești și **alte titluri executorii**, înțelegând astfel și actele autentice întocmite de notarii publici, titlurile de creanță în materie fiscală (Codul de procedură fiscală – O.G. nr. 92/2003, republicată, cu modificările și completările ulterioare), procesele-verbale de contravenție (O.G. nr. 2/2001), contractele de credit, inclusiv contractele de garanție reală sau personală, încheiate de o instituție de credit (O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului¹), cambia, biletul la ordin și cec-ul (legile nr. 58 și 59 din 1934) etc.

2. Noțiunea de procedură civilă

Noțiunea „drept procesual civil” include pe cea de „**procedură civilă**”, deși frecvent cele două sintagme sunt utilizate în același sens, fiind confundate. Nu este însă o greșeală, în mod tradițional prin procedură civilă fiind înțelese numai regulile de desfășurare a procesului civil. S-ar putea afirma astfel că procedura civilă are *două sensuri*: *unul restrâns*, privind procedura civilă propriu-zisă, cuprinzând o parte importantă a dreptului procesual

¹ Publicată în M. Of. nr. 1.027 din 27 decembrie 2006.

civil, reglementând modul de desfășurare a procesului civil, pe parcursul celor două faze – judecata și executarea silită, și *un sens larg* în care se includ atât conținutul procedurii propriu-zise, cât și regulile de organizare judecătorească, de competență și cele privind acțiunea civilă.

Din rațiuni teoretice și pentru o bună organizare și structurare a materiei reținem că dreptul procesual civil include procedura propriu-zisă, normele de competență și de organizare judecătorească (jurisdicția) și normele reglementând acțiunea civilă. Este necesar ca mai întâi să se analizeze aspectele de organizare judecătorească și acțiunea civilă, care leagă dreptul substanțial de dreptul procesual și realizează trecerea de la jurisdicție (organizare judecătorească și competență) la procedura civilă propriu-zisă (jurisdicție – acțiune civilă – procedură), iar ulterior procedura propriu-zisă.

Etimologic **jurisdicția** provine din latinescul *jurisdictio* (Molcuț, *Drept roman*, 1994, p. 64), compus din „*juris*” – drept și „*dicto*” – rostire, exprimare, constând în dreptul magistratului de a supraveghea îndeplinirea formelor proprii jurisdicțiilor prin care părțile își valorificau pretențiile (Ștef, *Dicționar de expresii juridice latine*, 1995, p. 119).

În materie, noțiunea interesează, pe de o parte, în sensul său de putere, competență de a judeca, iar pe de altă parte în sensul de ansamblu al organelor care au competență de a judeca pricini de aceeași categorie (pe criteriul vertical-material sau pe criteriul orizontal-teritorial – Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2002, pp. 3 și 4). Astfel, jurisdicția cuprinde organizarea judecătorească, dar și competența instanțelor judecătorești și a altor organe cu activitate jurisdicțională, lămurirea sensului acestei noțiuni impunându-se numai din rațiuni practice, deoarece aceasta se încadrează, așa cum am arătat, în dreptul procesul civil, ca ramură distinctă de drept, fără a se considera și recunoaște apariția unui drept judiciar independent (Ceterchi, Luburici, *Teoria generală a statului și dreptului*, vol. II, 1977, p. 334; Pop, *Drept procesual penal*, vol. I, 1946, p. 31 și urm.; Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, 2010, p. 43).

§2. DREPTUL PROCESUAL CIVIL, AUTONOM ȘI DREPT COMUN

3. Rolul dreptului procesual civil

Autonomia dreptului procesual civil nu poate fi contestată deși ea nu se poate încadra perfect nici în dreptul public nici în cel privat, luând în considerare o privire dihotomică asupra dreptului (Leș, *Tratat de drept procesual civil*, 2008, pp. 14 și 15).

Iată câteva argumente care susțin independența dreptului procesual civil: obiectul de reglementare specific, care nu se poate cuprinde în nicio ramură de drept substanțial (organizarea și desfășurarea procesului, competența, acțiunea civilă etc.); principiile desfășurării procesului civil distincte de principiile dreptului civil; caracterul normelor de drept procesual, în mare parte imperative, distinct așadar de caracterul normelor de drept material (civil); sancțiunile specifice, precum și efectele acestora (decăderea procesuală).

Independența nu exclude, ci dimpotrivă implică interdependența cu alte ramuri de drept, mai ales că fără procedură „țaișul” – dreptul substanțial ar rămâne fără „mâner” – inutil. Această metaforă a fost utilizată în materia dreptului penal în raport cu dreptul procesual penal, dar ea se suprapune perfect și în situația dată (Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. I, 1996, p. 31; Mommsen, *Droit penal des romains*, traduit par J. Duquesne, Paris, 1907, vol. I, p. XIV).